

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

จัดทำโดย

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลแพงพวย

ความหมาย ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ร่วมกันกับเรื่องความเชื่อของบุคคลนั้นสามารถตกผลึกถ่ายทอดออกมาได้เป็นแนวทางการปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์การปฏิบัติสิ่งนั้นเพื่อต้องการพัฒนา แก้ไขให้กับมนุษย์หรือคนในสังคม โดยภูมิปัญญาจะเป็นเรื่องที่อยู่บนพื้นฐานความรู้ที่สังคมสามารถยอมรับร่วมกันได้ เมื่อเกิดการยอมรับในสังคม จะนำไปสู่ความเข้าใจ ความเชื่อถือที่เกิดขึ้นร่วมกัน ซึ่งในความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖, หน้า ๘๒๖) อธิบายถึงความหมายภูมิปัญญาไว้ว่า พื้นความรู้ความสามารถ โดยภูมิปัญญาเป็นเรื่องของทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ที่ได้มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งทรัพยากรเหล่านั้นจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละบุคคลหรือเป็นลักษณะที่ยอมรับร่วมกันในสากล

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้และความสามารถร่วมกันของคนไทย เกิดจากการหลอมร่วมกันของทักษะความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ โดยจะเป็นประสบการณ์ที่ถ่ายทอด สืบสานต่อกันมาผ่านกระบวนการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาต่อยอด เติมแต่ง เลือกรสรมมาต่เนื่องกันจากรุ่นสู่รุ่นของคนไทย โดยภูมิปัญญาไทยเกิดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพความเป็นอยู่ร่วมกัน แก้ไขปัญหาวิถีชีวิตคนไทยให้สอดคล้องกับยุคสมัย จึงสรุปได้ว่าภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมของภูมิปัญญาคนไทยนำมาาร่วมกัน ส่งผลให้เกิดคุณค่าที่ดีต่อวิถีคนไทยมากขึ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ภาษาอังกฤษใช้คำว่า (Local Wisdom) ซึ่งถือเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งและมีความหมายด้วยกันหลากหลายความหมาย คือ พื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้านหรือประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น เป็นความรอบรู้ของชาวบ้านที่ได้เรียนรู้และได้สั่งสมประสบการณ์ของบุคคล มีการสืบทอดความรู้ความสามารถกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนรู้มาทางตรงคือได้รับประสบการณ์เอง ส่วนความรู้ทางอ้อมเป็นการเรียนรู้จากผู้ใหญ่อาศัยการจดจำนำมาใช้ จึงเป็นลักษณะของความรู้ที่สะสมและได้สืบทอดกันมา

ความเข้าใจวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชน เป็นมรดกที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งทุกคนในท้องถิ่นมีความภูมิใจและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งร่วมกัน รูปแบบของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นสามารถบ่งชี้ได้ถึงเรื่อง การให้ความสำคัญของคนในสังคมที่ได้สืบทอดต่อกันมาว่ามีความสนใจและมีความเป็นเอกลักษณ์ในเรื่องอะไร เมื่อมองภาพของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วจะสะท้อนให้เห็นว่ามีความใกล้เคียงกันอยู่มากทีเดียว แต่ไม่ได้เป็นเรื่องเดียวกัน โดยวัฒนธรรมท้องถิ่นจะเป็นเรื่องที่เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอยู่แล้ว ให้สังเกตเรื่องวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวเล ชาวไท จะสามารถเข้าใจถึงความมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะได้อย่างชัดเจน และสำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องขององค์ความรู้และความสามารถของบุคคลที่ได้นำมาใช้เพื่อปรับแก้ไขปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จะต้องไม่ได้มีความขัดแย้งต่อการยอมรับของวัฒนธรรมท้องถิ่น จะต้องสามารถนำมาต่อยอด พัฒนาและส่งเสริมความเป็นท้องถิ่นให้มีวิถีชีวิตที่ดีมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีในชุมชนเองจัดเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามยุคสมัย ซึ่งคนจะเข้าใจผิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจะต้องมีความดั้งเดิม ซึ่งจริงๆ แล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น การคิดค้นนวัตกรรมใหม่ซึ่งมาจากบุคคลสามารถเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ทั้งนี้ ในเชิงของภูมิปัญญาไทยที่ควรอนุรักษ์มักจะต้องสอดคล้องกับยุคสมัยได้ เพราะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพอยุคสมัยเปลี่ยนไป การดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่อาจไม่ได้พึ่งเรื่องภูมิปัญญาไทยบางอย่าง ทำให้เลือนหายไปตามกาลเวลาเป็นเพียงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ดังนั้น เทคโนโลยีท้องถิ่นเป็นภาพที่สะท้อนถึงความร่วมสมัยของภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละยุคได้ด้วยเช่นกัน

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเป็นเรื่องของภูมิปัญญาของการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะมีส่วนทำให้วิถีชีวิตคนไทยดำรง สืบสานวัฒนธรรมความอยู่ต่อกันมาอย่างเนิ่นนาน ภูมิปัญญาเปรียบได้กับคำสอนที่สั่งสอนให้เรียนรู้ว่าต้องดำรงและใช้ชีวิตอย่างไร หากไม่มีภูมิปัญญาหรือไม่มีองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดต่อกันมาก็ทำมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

แต่เดิมภูมิปัญญานั้นเป็นเรื่องของท้องถิ่นจึง คำว่าภูมิปัญญา ท้องถิ่นจึงมีเอกลักษณ์ในเรื่องของการดำรงอยู่ร่วมกันแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน เรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของท้องถิ่นใครท้องถิ่นมัน เมื่อสังคมมีความกว้างมากขึ้นภูมิปัญญาจึงได้ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยและเกิดคำว่าภูมิปัญญาไทย แสดงถึงเรื่องที่เป็นองค์ความรู้ที่หลอมรวมและดำเนินวิถีชีวิตร่วมกันในสังคม

ประเภทของภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็นสาขาของภูมิปัญญาไทย อ้างอิงจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ทั้งหมด ๑๐ สาขา ดังนี้

สาขาเกษตรกรรม คือ ทักษะความรู้และเทคนิคที่ใช้กับเกษตรกรรม เป็นการหลอมรวมกันระหว่างเทคโนโลยีและความรู้ทางเกษตรกรรม ช่วยให้สามารถพึ่งพาตนเองแก้ไขปัญหาเรื่องเกษตรกรรมได้

สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) คือ กระบวนการที่ให้ชุมชนท้องถิ่นหรือคนในท้องถิ่นได้พึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อแปรรูปผลผลิตช่วยลดการนำเข้าตลาด เช่น โรงงานยางพารา การทำหัตถกรรมแม่บ้าน เป็นต้น

สาขาการแพทย์ไทย คือ ความรู้ความสามารถที่สามารถป้องกัน รักษาสุขภาพของคนในชุมชนได้ สนับสนุนให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเองในชุมชนไปรักษาที่อนามัยหรือปรึกษาปรึกษาปัญหาสุขภาพได้ดี

สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์ การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สร้างสมดุลของสิ่งแวดล้อม

สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน คือ ความสามารถในการดำเนินการในเรื่องบริการจัดการเรื่องกองทุนของชุมชน การจัดการเรื่องการสะสม โดยจะเป็นทั้งรูปแบบเงินตราและโภคทรัพย์ ช่วยให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนดีขึ้น

สาขาสวัสดิการ คือ ความสามารถในการจัดการรูปแบบของสวัสดิการการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมได้

สาขาศิลปกรรม คือ รูปแบบของความสามารถในการสร้างสรรค์ ผลงานด้านศิลปะ โดยจะสามีสองวิชาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ เป็นต้น

สาขาจัดการ คือ ความสามารถในการบริการจัดการด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะขององค์กรชุมชน ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ถือเป็นความสำคัญในการบริหารจัดการที่ต้องมีประสิทธิภาพในชุมชน โดยจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดต่อยอดได้อย่างเหมาะสม

สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ รูปแบบความสามารถในการผลิตงานด้านภาษาถิ่น การใช้ภาษาไทย ภาษาท้องถิ่น ภาษาโบราณในแต่ละวัฒนธรรม ตลอดจนการสืบต่อเรื่องวรรณกรรมดั้งเดิมทุกประเภทด้วยเช่นกัน

สาขาศาสนาและประเพณี คือ รูปแบบของความสามารถในสืบสาน ประยุกต์ ปรับใช้หลักคำสอน หลักธรรมของศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ทั้งนี้ จะต้องประยุกต์อย่างเหมาะสมโดยรักษาแก่นของศาสนา และประเพณีอันดีงามไว้ ตัวอย่างเช่น การถ่ายทอดศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้นหากถามว่าการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของคนไทยเป็นภูมิปัญญาในลักษณะใด ก็ขึ้นอยู่กับบริบทของท้องถิ่นและบุคคลนั้นว่าจะเลือกดำเนินชีวิต หรือมีวิถีชีวิตในรูปแบบใด เพราะไม่ว่าเราจะใช้ชีวิตอย่างไร คนเราสามารถนำภูมิปัญญาต่างๆ เข้ามาผสมผสานกับอาชีพและการดำรงชีวิตได้ทั้งสิ้น

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลแพงพวย

ที่	ชื่อ	รายละเอียดด้านภูมิปัญญา	ข้อมูลติดต่อ
๑	กลุ่มผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบธัญพืช	ด้านอุตสาหกรรม (แปรรูปอาหาร)	๕๔ หมู่ ๑๐ ต.แพงพวย
๒	กลุ่มเกษตรปลอดสารพิษตำบลแพงพวย การผลิตปุ๋ยชีวภาพและการสกัดสารสมุนไพรไล่แมลง	ด้านเกษตรกรรม	๑๙๓ หมู่ ๖ ต.แพงพวย
๓	กลุ่มผลิตภัณฑ์ปุ๋ยป้อนเม็ดชีวภาพ	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๑๙ หมู่ ๙ ต.แพงพวย
๔	กลุ่มแม่บ้านเกษตรดอนมตะน้อย	ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน	๕๔ หมู่ ๑๐ ต.แพงพวย
๕	นายอนุชา ปุสสงศ์	ด้านหัตถกรรม	๑๘๘ หมู่ ๑๒ ต.แพงพวย
๖	นางทองยูน แก้วเกิด	ด้านการแพทย์ไทย	๕ หมู่ ๔ ต.แพงพวย
๗	นางอรทัย บุญรอด	ด้านหัตถกรรม	๙๓ หมู่ ๓ ตำบลแพงพวย